सहकारी क्षेत्रमा संस्थागत सुशासनः नीतिगत तथा कानूनी सवालहरु

प्रस्तुतकर्ता

सुरेश प्रधान

सहसचिव,

सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र, २०७१असार २०

प्रस्तुतीको विषयवस्तु

- सहकारी र संस्थागत सुशासन
- सहकारीका विसंगतिहरु
- सुशासन र यस्का तत्वहरु
- सहकारी सुशासनका आधारस्तम्भहरु
- सहकारी ऐनको संस्थागत सुशासनसंग सम्बन्धीत पक्षहरु
- सहकारी ऐन २०४८, को सन्दर्भमा बचत ऋण........छानबिन आयोग २०७० को भनाइ
- राष्ट्रिय सहकारी नीति,२०६९ मा सहकारी सुशासनसम्बन्धी व्यवस्था
- सहकारीमा संस्थागत सुशासन : अबको बाटो.

सहकारी र संस्थागत सुशासन

अन्तरराष्टिय सहकारी महासंघ :

"A co-operative as an autonomous association of persons united voluntarily to meet their common economic, social and cultural needs and aspirations through a jointly owned and democratically controlled enterprise."

परिभाषा र संस्थागत सुशासन

- स्वायत्त संगठन *(हस्तक्षेप बिनाको कार्यस्वतन्त्रता)*
- स्वेच्छीक रुपमा संगठित *(ईच्छाशक्तिको सिर्जना)*
- उद्देश्य निश्चितता *(आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक)*
- संयुक्त स्वामित्व *(स्वामित्वबोधले आफ्नोपनको भाव)*
- प्रजातान्त्रिक रुपले नियन्त्रीत *(पारदर्शिता र जवाफदेहिताको स्थापना)*

सहकारीका विसंगतिहरु

- एकैसाथ काम गर्ने 'Working Together' को भावनाले 'Esprit De Corps' अर्थात 'एकता नै बल' भन्ने कार्यलाई सार्थकता दिने सहकारी क्षेत्र भए पनि निम्न विसंगतिहरु देखिएका छन :
  - बचत भुक्तानी गर्न नसक्नु र ऋण चुक्ता गर्न नसक्नु
  - पारदर्शिताको अभाव (प्रतिवेदन, जाँच परिक्षण, सहभागिता आदि)
  - नेतृत्व माथिको शंका (नेतृत्वको ढुलमुलेपन)
  - अधिक राजनीतिकरण (पेशा भन्दा राजनीतिमा जोड)
  - सहकारीको स्वरुपमा कम्पनीको रुपमा संस्था चलाउने प्रवृत्ति रहनु
  - भौगोलिक क्षेत्र नाघेर कारोवार गर्ने र गैह्र सदस्यसंग कारोवार हुनु

सहकारीका विसंगतिहरु

- कमजोर सदस्य सहभागिता (कारोवारमा सदस्यको चासो कम)
- सहकारीको मूल्य र सिद्धान्त नाघेर कारोवार गर्ने (दर्शन नै विर्सने)
- प्रभावकारी नियमन र अनुगमनको अभावले सुशासनमा नैराश्यता
- कानूनी कारवाही गर्न नसक्नु र दण्डात्मक व्यवस्थाको पालना नहुनु
- मापदण्डको पालना नगर्ने (वित्तिय विवरण प्रतिवेदन र लेखापरीक्षण)
- कार्यक्रम आयोजना वा अवसरको खोजी गर्न नसक्नु
- सरकारसंग आश्रित हुने परिपाटीको विकास हुनु
- नियमित वित्तिय प्रतिवेदन गर्ने कार्य
- तथ्याँकको अभावबाट उपयुक्त योजना बनाउन कठिनाई हुनु

Governance problems (African Perspectives)

- Confusion of role and mission,
- Culture of silence
- Conflict between the principles of profitability and the social objectives,
- Slowness in the decision-making
- Lack of confidentiality concerning the strategies,
- Lack of solidarity
- Conception of volunteering (the Benevolat),
- Politicisation of the system
- Corruption
- Increase in costs
- Poor motivation amongst the staff.

- All these problems have a direct impact on the image of cooperatives

Good Governance

- Good governance is
  - responsive to the present and future needs of the organization,
  - exercises prudence in policy-setting and decision-making, and
  - that the best interests of all stakeholders are taken into account

Good Governance (Elements)

1. **Rule of Law** :Fair legal frameworks that are enforced by an impartial regulatory body, for the full protection of stakeholders.

2. **Transparency** :

- Information in *easily understandable* forms and media;
- *freely available and directly accessible* to those who will be affected *by governance policies and practices,*

outcomes resulting therefrom; and

- that any decisions taken and their enforcement are in *compliance with established rules and regulations.*

Good Governance (Elements)

- **3. Responsiveness :** Organizations and their processes are designed to *serve the best interests of stakeholders within a reasonable timeframe.*
  4. Consensus Oriented : Requires *consultation to understand the different interests of stakeholders* in order to reach a *broad consensus* of what is in the best interest of the entire stakeholder group and how this can be achieved in a sustainable and prudent manner.

Good Governance (Elements)

- **5. Equity and Inclusiveness** :The organization that provides the opportunity for its stakeholders to maintain, enhance, or generally improve their well-being provides the most compelling message regarding its reason for existence and value to society.
  6. Effectiveness and Efficiency : Good governance means that the processes implemented by the organization to produce favorable results meet the needs of its stakeholders, while making the best use of resources – human, technological, financial, natural and environmental – at its disposal.

Good Governance (Elements)

- **7. Accountability** : Who is accountable for what should be documented in policy statements. In general, an organization is accountable to those who will be affected by its decisions or actions as well as the applicable rules of law.

- **8. Participation** : Either directly or through legitimate representatives, is a key cornerstone of good governance. Participation needs to be informed and organized, including freedom of expression and assiduous concern for the best interests of the organization and society in general.

Towards Improved Governance:

- Good governance is an ***ideal which is difficult to achieve in its totality.***
- Governance typically involves *well-intentioned people who bring their ideas, experiences, preferences and other human strengths* and shortcomings to the policy-making table.
- Good governance is *achieved through an on-going discourse* that attempts to capture all of the considerations involved in *assuring that stakeholder interests are addressed and reflected in policy initiatives.*

Four Pillars of Cooperative Governance

- **Teaming**. Successfully working together to achieve common purpose.
- The board must work together effectively as a team to make this possible..
- The board must create and maintain a group culture that supports their work and self-responsible teaming.

Four Pillars of Cooperative Governance

- **Accountable Empowerment:** Successfully empowering people while at the same time holding them accountable for the power granted.
- The ideal situation is having both a powerful board and a powerful general manager.

Four Pillars of Cooperative Governance

- **Strategic Leadership:**
  - It requires successfully articulating the cooperative's direction/purpose and setting the organization up for movement towards strategic direction.
  - For this there is the need of information, knowledge and wisdom.

Four Pillars of Cooperative Governance

- **Democracy.**
- The board must practice, protect, promote, and perpetuate the democratic nature of the cooperative..
- All owners have the right to participate in the cooperative regardless of their wealth, investment, patronage, or values and beliefs.

मूल्य मान्यताले सुशासनमा अभिप्रेरीत गर्ने

- **आधुनिक सहकारीको दर्शन र मूल्य** : आफ्नो सहयोग, स्वः जिम्मेवार, प्रजातन्त्र, समानता, समता र ऐक्यबद्धता (आदर्श भावनाको विकास)
- **नैतिक मूल्यमा विश्वास** : सहकारीका सदस्यहरुले अरुको लागि कदर, सामाजिक उत्तरदायित्व, खुलापन, नैतिक मूल्यमा विश्वास
- '**Cooperative governance** is the *act of steering* cooperatively owned enterprises *toward economic, social, and cultural success'.*
- *It consists of answering key questions, defining roles and responsibilities, and establishing processes for setting expectations and ensuring accountability*

सुशासनका प्रमुख पक्ष :‘सहकारी मूल्य’ र “सहकारी सिद्धान्त”

- **“सहकारी सिद्धान्त”** भन्नाले अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघले अंगिकार गरेको *स्वेच्छिक तथा खुल्ला सदस्यता, सदस्यद्वारा प्रजातान्त्रिक नियन्त्रण, सदस्यद्वारा आर्थिक सहभागिता, स्वायत्तता र स्वतन्त्रता, शिक्षा, तालिम र सूचना, सहकारी-सहकारी वीच पारस्परिक सहयोग र समुदायप्रति चासो*लाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघले समय समयमा व्याख्या गरेको सहकारीका अन्य सिद्धान्त र मूल्य समेतलाई जनाउँछ ।
- **‘सहकारी मूल्य’** भन्नाले स्वावलम्वन, स्व-उत्तरदायित्व, प्रजातन्त्र, समानता र ऐक्यवद्धतालाई र इमान्दारी, खुलापन, सामाजिक जिम्मेवारी र अरुको दुःखसुखमा साथ दिनेलाई सहकारी नैतिक मूल्य सञ्झनु पर्ने

सहकारी ऐनको संस्थागत सुशासनसंग सम्बन्धीत पक्षहरु

सहकारी ऐनको संस्थागत सुशासनसंग सम्बन्धीत पक्षहरु

- **संघ वा संस्था दर्ता गर्ने (दफा ५):** विनियम सहकारी सिद्धान्त बमोजिम छ छैन ? (दर्ताको बेलामा नै संस्थाको क्षमता सामर्थ्य र कार्यक्षमता हेर्न सकिने)
- **संस्था वा संघ संगठित हुने (दफा ७)** : स्वशासित र संगठित भै अविच्छिन्न उत्तराधिकारीवाला (स्वामित्व र व्यवस्थापन), संचालक समिति (५ वर्षको हुने)
- **संस्थाको सदस्यता (दफा ९) र सदस्यताको समाप्ति (दफा ११)** : निवेदन दिने व्यक्तिहरु, विनियमका शर्तहरु पूरा गर्ने व्यक्तिहरु, शेयर खरिद गर्ने संस्थाहरु
- **संस्था वा संघको विनियम (दफा १२)** : कार्यक्षेत्र, उद्देश्य, संचालन विधि (संचालन परिधि र दिशा निर्देश गर्ने)

सहकारी ऐनको संस्थागत सुशासनसंग सम्बन्धीत पक्षहरु

- **साधारण सभा (दफा १२) :** दर्ता भएको मितिले ३ महिना भित्र प्रारम्भिक साधारण सभा र आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ६ महिना भित्र गर्नु पर्ने (५१ प्रतिशत सदस्यहरुको उपस्थिति आवश्यक)
- **लेखा समिति (दफा १७) :** आन्तरिक लेखा परिक्षण गर्ने र समितिलाई सुझाव दिने
- **निर्णयको अभिलेख राख्ने (दफा ३२) :** बैठक र तिनिहरुको काम कारवाहीको अद्यवावधिक अभिलेख राख्नु पर्ने
- **सूचना दिनुपर्ने (दफा ३४) :** वार्षिक प्रतिवेदन, लेखापरिक्षण प्रतिवेदन वार्षिक तथा बचत नीति तथा योजना, संचालकहरुको नाम साधारण सभाको बैठक विवरण तोकिएको समय भित्र

सहकारी ऐनको संस्थागत सुशासनसंग सम्बन्धीत पक्षहरु

- **सोधपूछ गर्न सक्ने (दफा ३५)** : सन्तोषजनक काम गरेको छैन भनी कम्तीमा पाँच प्रतिशत सदस्यले निवेदन दिएमा रजिष्टारले सोधपूछ गर्न सक्ने र मागेको जानकारी सदस्य र कर्मचारीहरुले दिनु पर्ने
- **निरीक्षण गर्न र सुझाव दिन सक्ने (दफा३६)** : नियम वा विनियम बमोजिम काम नगरेको अवस्थामा सो बमोजिम गर्न सुझाव दिन सक्ने
- **संस्था वा संघको बाँकी वक्यौता असूल उपर गर्न सक्ने (दफा ३९)** : प्राप्त ऋण वा बाँकी बक्यौता र हिनामिना गरेको सम्पतिको बिगो र व्याज रजिष्टारले निजको जायजेथाबाट लिलाम बिक्री गरी असूल गर्न सक्ने
- **संस्था वा संघको विघटन र दता खारेजी (दफा ४१)** : २ वर्षसम्म कुनै कारोवार नगरी निस्कृय अवस्थामा रहेमा वा आफ्नो उद्देश्य विपरीत काम गरेमा विघटन गर्न सक्ने वा दर्ता खारेज गर्न सकिने *(लिक्वीडेटरको व्यवस्था)*

सहकारी ऐनको संस्थागत सुशासनसंग सम्बन्धीत पक्षहरु

- **विवरण दाखिला नगर्नेलाई जरिवाना (दफा ४३):** कारोवारको वार्षिक प्रतिवेदन नगर्ने वा लेखा परीक्षण प्रतिवेदन नगर्ने वा सोधपूछ गर्दा जानकारी नदिने संस्था वा संघलाई रजिष्टारले रु १५००.०० सम्म जरिवाना गर्न सक्ने
- **कम्पनी ऐन लागू नहुने (दफा ४७) :** सहकारी ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्था वा संघको हकमा कम्पनी ऐन लागू नहुने

राष्ट्रिय सहकारी नीति,२०६९ मा सहकारी सुशासनसम्बन्धी व्यवस्था

राष्टिय सहकारी नीति २०६९

- सहकारीको व्यवस्थापनलाई *विधि र प्रक्रियामा आधारित बनाई सहभागिता, पारदर्शिता र जवाफदेहितालाई व्यवहारमा सूनिश्चित* गर्ने व्यवस्था मिलाउने
- सहकारीका पदाधिकारी, व्यवस्थापक र कर्मचारीहरुलाई *सहकारी सञ्चालनका मापदण्डहरु र आचार संहिताको पालनामा जिम्मेवार* बनाइने
- सहकारी संघ संस्थाहरूको *आन्तरिक नियन्त्रण पद्धति र लेखापरीक्षणलाई थप व्यवस्थित गरी स्व-नियमनको अभ्यास*लाई प्रभावकारी बनाइने
- निश्चित सिमाभन्दा बढीको कारोवार गर्ने सहकारीको व्यवस्थापनमा *सञ्चालक समिति र व्यवस्थापन वीचको कार्य विभाजन र सम्बन्धलाई परिभाषित गरी संस्थागत संस्कृति (Corporate Culture) को विकास* गरिने
- प्रभावकारी सूचना सम्प्रेषणको विधि अवलम्बन गरी गराई सहकारीका सदस्यहरुमा *सूचना तथा जनचेतना प्रवाह गरी सहकारीमा सुशासनको प्रवर्द्धन* गरिने छ ।

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- सहकारी संघहरुलाई सहकारी अभियानको अगुवाई गर्ने र व्यवसायलाई सुदृढ गर्ने उद्देश्य तर्फ केन्द्रित हुने गरी सहकारी क्षेत्रको स्वायत्तता र स्वतन्त्रताको अभ्यासलाई सुदृढ गरिने छ ।
- सेवा र उत्पादनको प्रकृतिको आधारमा विषयगत संघ संस्थाहरुको गठन र सञ्चालनलाई प्रोत्साहन हुने गरी *संघ संस्था दर्ता सम्बन्धी प्राबधानहरु स्पष्ट गरिने* छ ।
- संस्थाहरुलाई *विषय, भौगोलिक अवस्था, जनसहभागिता, सुशासन र कारोवारको आधारमा वर्गीकरण गरी सोही आधारमा नियमन तथा सहयोग गर्ने विधी र कार्यक्रम तर्जुमा* गरिने छ ।

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- सहकारी संघ संस्थाहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा जवाफदेहिता, सहभागिता र पारदर्शितालाई संस्थागत गर्न लागि विद्यमान सहकारी ऐन नियम समयानुकूल पूनरावलोकन गरिने
- सहकारी सम्बन्धी मूल्य र सिद्धान्तहरू अनुसरण गर्दै प्रचलित सहकारी ऐन नियम बमोजिम सहकारी संघ संस्थाहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न *सहकारी संघ संस्थाका पदाधिकारीहरूलाई जिम्मेवार र जवाफदेही बनाइने* ।
- सहकारी संघ संस्थाहरुका सदस्यहरुको वचत रकमको सुरक्षण गर्ने गरी संघ संस्थाहरुको योगदानमा आधारित बचत सुरक्षण कोषको व्यवस्था तथा लगानीको सुरक्षाका लागि लगानीका मापदण्डहरु निर्धारण गरी सो कार्यको अनुगमन नियमनका साथै कर्जा सूचना प्रणालीको प्रभावकारी व्यवस्था मिलाइने छ।

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- सहकारी संघ संस्थाको लेखा तथा लेखापरीक्षण कार्यलाई थप व्यवस्थित बनाउँदै र सार्वजनिक सुनुवाईको नियमितता गरी जिम्मेवार र पारदर्शी व्यवहार तर्फ उत्प्रेरित गरिने
- सहकारीका सिद्धान्त, मूल्य र मापदण्डहरुको अनुशरण गरी समग्र सहकारी क्षेत्रलाई स्वनियमनको अभ्यास गर्ने थलो बनाउन आन्तरिक नियन्त्रण, बाह्य परीक्षण र निहित स्वार्थपूर्ण द्वन्द व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त व्यवस्थाहरु गरिने
- सहकारी संघ संस्थाहरूको नियमित रूपमा अनुगमन र नियमन गर्न सहकारी विभागलाई आवश्यक साधन श्रोत र अधिकार सहित जिम्मेवार निकायको रुपमा विकास गरिने

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- सहकारी संस्थाहरूमा स्वस्थ प्रतिस्पर्धाको विकास गर्न र लागत प्रभावकारिता कायम गर्न **"एक सदस्य एक सहकारी"** को नीति अंगिकार गरिने
- कुनै निर्दिष्ट भौगोलिक क्षेत्रमा एउटा विषयको कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरुको संख्या अत्यधिक भई अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाको स्थिति देखिएमा निश्चित अवधिका लागि त्यस्ता स्थानहरुमा नयाँ संस्था दर्तामा रोक लगाउने व्यवस्था मिलाइने
- सहकारीका सदस्यहरुलाई सहकारी शिक्षाको नियमित व्यवस्था मिलाउन सहकारी संस्थाहरुलाई जिम्मेवार बनाइने छ ।
- दर्ताकालागि प्रस्तावित सहकारी संस्थाका निवेदक सदस्यहरुलाई दर्ता अघि सहकारी सम्बन्धी अनुशिक्षण लिनु पर्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य गरिने छ ।

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- निश्चित सिमाभन्दा बढीको वित्तीय कारोवार गर्ने सहकारी संघ संस्थाहरुको कारोवारको मासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन लिई अनुगमन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइने छ। यस्ता प्रतिवेदनहरु संकलन तथा विश्लेषणको कार्यलाई व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधिको उपयोग गरिने
- क्षमताको विश्लेषण गरी सम्बन्धित विषयका केन्द्रिय सहकारी संघहरुलाई आफ्ना सदस्य संघ संस्थाहरुको स्वंय अनुगमन गरी नियमनको कार्यमा नेपाल राष्ट्र बैंक, सहकारी विभाग र सहकारीका कार्यालयहरुलाई सघाउने प्रणालीको विकास गरिने

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- सहकारीमा व्यावसायिकता र सहकार्यको संस्कृतिलाई प्रवर्द्धन गर्न उपयुक्त कानूनी व्यवस्था, आचार संहिताको निर्माण, समितिका सदस्यहरुको निर्वाचन तथा नियुक्ति प्रक्रियाको अनुगमन र नियमनमा विशेष जोड दिइने
- स्पष्ट मापदण्ड र कार्यविधिहरुका आधारमा सहकारी संघ संस्थाहरुको नियमन कार्य सञ्चालन गरिने
- एकीकरण कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न थप सुबिधाको प्रावधान र विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने तथा निर्दिष्ट मापदण्ड बमोजिम न्यूनतम शर्तहरु पुरा गर्न नसक्ने सहकारीलाई मर्जरमा लैजाने अनिवार्य शर्तहरुको निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरुलाई सेवा विशिष्टिकरणको आधारमा अन्य कारोबार गर्न निरुत्साहित गर्ने र यो व्यवस्था शहरी क्षेत्रमा तत्काले कार्यान्वयनमा लगिने
- वित्तीय सहकारीको अनुगमनको लागि कारोबार र सदस्यताका आधारमा नेपाल राष्ट्र बैंक, सहकारी विभाग र केन्द्रिय सहकारी संघ र कृषि सहकारी संस्थाहरुको अधिकांश स्वामित्व रहेको साना किसान विकास बैंकको उपयोग गर्ने ।
- शहरी क्षेत्रमा वित्तीय सहकारीको सघनतालाई नियन्त्रण गर्ने गरी सहकारी वित्तीय सेवाहरुलाई ग्रामीण तथा वित्तीय सेवा नपुगेका क्षेत्रहरुमा विस्तार गर्ने गरी आवश्यक व्यवस्थाहरु मिलाइने

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- वित्तीय कारोवार गर्ने सहकारी संघ संस्थाहरुको दर्ताको लागि सम्भाव्यता अध्ययनलाई अनिवार्य गरिने
- सहकारी मार्फत सञ्चालन गरिने लघु वित्त कार्यक्रमलाई सदस्यहरुको आर्थिक शोषण नहुने गरी परिचालन गर्न र सहकारी मार्फत गरिने थोक कर्जा प्रवाहमा एक रुपता कायम गर्न स्पष्ट कार्यविधिहरुको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने
- निर्दिष्ट भौगोलिक क्षेत्रका सबै सहकारी संघ संस्थाहरुलाई सम्बन्धित संघहरुमा सदस्यता लिन प्रोत्साहन गरिने
- संघ संस्थामा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा संघमा मतदानको अधिकार कायम हुने व्यवस्था मिलाई संघहरुको संरचनालाई बढी भन्दा बढी प्रतिनिधित्व मूलक बनाइने

राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९

- विद्यमान सहकारी सम्बद्ध कानूनहरुको आवश्यकता अनुसार परिमार्जन वा पुनर्लेखन गरिने र सहकारी बैंक तथा सहकारी मार्फत गरिने वित्तीय कारोबारलाई सुरक्षित र भरपर्दो बनाउन छुट्टै ऐन नियमको व्यवस्था गरिने
- विषयगत सहकारीको विकासलाई सहयोग पुग्ने अन्य निकायगत ऐन नियमहरुमा परिमार्जनको पहल गरिनुका साथै *आवश्यकताका आधारमा नयाँ कानूनहरुको निर्माण* समेत गरिने छ ।
- संघहरुको नेतृत्वलाई गैर राजनैतिक बनाउन आचार संहिता र मापदण्डहरुको उपयोग गरिने

सहकारी ऐन २०४८,
छानबिन आयोग २०७० को भनाई

- सहकारी ऐन २०४८ साल देखि प्रचलनमा छ ।
- यसमा सहकारीले के के गर्न हुन्छ ? र के के गर्नु हुँदैन भन्ने प्रष्ट उल्लेख छैन ।
- नियमनको व्यवस्था छैन
- मापदण्डका कुरा उल्लेख छैन
- सहकारी संस्था दर्ता गर्ने काम मात्र भइरहेको छ । हाल ३० हजार सहकारी संस्था रहेकामा वचत र ऋणको कारोबार गर्ने १२ हजार रहेका छन् ।

सहकारी ऐन २०४८,
छानबिन आयोग २०७० को भनाइ

- सहकारी संस्थाको कारोबारमा जति भद्रगोल भए पनि,
- संस्थाका अध्यक्ष, सन्चालक लगायतले जति बदमासी गरे तापनि,
- सहकारी सिद्धान्तको विपरीत काम गरे तापनि दफा ४३ ले १५००। एक हजार पाँचसय रुपैयाँसम्म रजिष्ट्रारले जरिवाना गर्न सक्ने र दफा ४१(३) ले संस्था नै खारेज गर्न सक्ने कानूनी अधिकार रहेको छ ।
- सहकारीको नाममा अरबौं रुपैयाँ उठाएर अन्य व्यवसायमा लगानी गरियो ।

सहकारी ऐन २०४८,
छानबिन आयोग २०७० को भनाइ

- ब्याज बढी पाइन्छ भनी निक्षेप मागियो, ब्याजको प्रलोभन विज्ञापन गरेरै दिइयो ।
- सहकारीले ब्याज दिने भनी निक्षेप वा वचतको आव्हान गर्ने होइन । तर ऐनको फितलो व्यवस्थाले यी प्रतिकूलतालाई रोक्न सकेन । सफल भनेका सहकारी संस्थाले पनि विकास वैंक भन्दा पनि अगाडि बढेर वैंकिंग कारोबार गरिरहेका छन् ।

सहकारी ऐन २०४८,
छानबिन आयोग २०७० को भनाइ

- सहकारी ऐन, २०४८ ले अहिलेको सहकारी आन्दोलन र समयको मागलाई सम्बोधन गर्न सक्तैन । *(जनताको सहकारीमा करिब १० अरब र सहकारीको नाममा हाउजिंगमा करिव डेड अरब रुपैयाँ समेत जनताको साडे एघार अरब रुपैयाँ जोखिममा पर्दा यो ऐनले कुनै सम्बोधन गर्न सकेको छैन ।)*
- जोखिममा परेको रकम फिर्ता गराउन सक्ने प्रभावकारी कानूनी व्यवस्था नै छैन ।
- सिर्फ मुलुकी ऐन ठगीको महल अनुसार प्रहरीले अनुसन्धान तहकिकात गरेमा मात्र ठगीमा मुद्दा चल्न सक्छ । मुद्दा चलेतापनि जनताको वचत रकम फिर्ता हुने गुन्जाइस भने छैन ।
- सहकारी संस्थाको नाममा आएको विकृति र विचलनलाई पनि यो ऐनले सम्बोधन गर्न सकेन ।

सहकारी संस्थागत सुशासन :
अबको बाटो....

सहकारी संस्थागत सुशासन : अबको बाटो....

- सहकारी संस्थाको स्व:नियमको अभ्यासलाई नै स्वत:स्फूर्त बनाउने कार्य प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ *(सहकारीको दर्शनलाई जीवित राख्न)*
- अन्तरराष्ट्रिय सहकारी महासंघको वर्गिकरण अनुसार सहकारी संस्था तथा संघको वर्गिकरण गरी पुन: संरचना गरिनु आवश्यक छ । *(अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा एकरुपता कायम गर्न)*
- हाल कायम रहेको संस्थाको प्रकृति, कारोवारको आयतन, वित्तिय अवस्था, कारोवार स्थान आदिको आधारमा पनि वर्गिकरण आवश्यक छ *(नियन्त्रण व्यवस्था, कर सम्बन्धी व्यवस्था आदिको लागि)*
- एक गाउँ विकास समितिमा वा नगरपालिका वा उप वा महानगरपालिकाको तोकिएको क्षेत्र वा एक वडामा एक प्रकृतिको सहकारी संस्था स्थापना खोलिए पछि अर्को सहकारी संस्था खोल्ने कार्य बन्द गर्ने, अन्य व्यक्तिले सो संस्थामा सदस्यता हुने व्यवस्था खुला गर्नु पर्ने *(प्रतिस्पर्धा घटाउन, राजनीति गर्ने थलो नबनाउन, स्थानीय समुदायलाई प्रोत्साहन गर्न, स्थान विशेषलाई महत्व दिन, र पहुँच योग्य बनाउन)*

सहकारी संस्थागत सुशासन : अबको बाटो....

- एकै प्रकृतिको सहकारी संस्थाको सदस्य सोही प्रकृतिको अन्य सहकारी संस्थाको सदस्य हुन नपाउने व्यवस्था अर्थात **'एक सहकारी एक सदस्य'** को अवधारणा व्यवहारमा उतार्नु आवश्यक छ। दर्ता गर्ने समयमा नै यस्तो बहुल सदस्य हुनसक्ने व्यवस्थालाई विद्युतीय प्रणाली (सफ्टवेयर) मार्फत नियन्त्रण वा परीक्षण गर्ने व्यवस्था गरिनु पर्दछ। *(अनावश्यक सहकारी संस्थाको स्थापनामा रोक, सहकारी सदस्यको संस्थाको कार्य सक्रियता र सहभागितामा अभिवृद्धि)*
- सहकारी शिक्षा र तालिमलाई व्यापक र प्रभावकारी बनाउन विद्यालय, उच्च माध्यमिक तह र उच्च तहको शिक्षामा जनशक्ती विकास गर्ने कार्यको लागि पाठ्यक्रम विकास गरी लागू गर्ने र तालिमको लागि केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र र जिल्लाका तालिम केन्द्रहरुलाई सक्षम र प्रभावकारी बनाउन संगठन संरचना, कार्यप्रणाली तथा आवश्यक श्रोत साधनको व्यवस्था गर्ने
- श्रब्य दृश्य, पर्चा पम्पलेट तथा विज्ञापनको माध्यमबाट (स्थानीय स्तरमा समेत) व्यापक प्रचार प्रसार गरी जनचेतनाको वृद्धि गराउनु आवश्यक छ (सहकारीसम्बन्धी ज्ञान र जानकारी अभिवृद्धि गरी सहभागिता बढाउन)

सहकारी संस्थागत सुशासन : अबको बाटो....

- वर्तमान सहकारी ऐन तथा नियमावलीमा नियमन, अनुगमन र कालोसूचीमा राख्ने व्यवस्थाको साथै जालसाझी गर्ने वा भ्रष्टाचार गर्ने सहकारी संस्थाका पदाधिकारीहरुलाई कैद र दण्ड जरिवाना गर्ने कार्य व्यवस्था गरी सामयिक संशोधन र परिमार्जन गरिनु आवश्यक छ। *(नियमन र अनुगमनको प्रभावकारितामा वृद्धि गरी कानूनको शासन स्थापना गर्ने, भ्रष्टाचारलाई रोक्न)*
- सहकारी संस्थाहरुको विधान र कार्यक्षेत्र वा कारोवारको र प्रकृतिको आधारमा प्रत्येक सहकारी संस्थाहरुले आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीसम्बन्धी निर्देशिका जारी गर्ने व्यवस्था गर्ने यसमा कार्यप्रणाली, कार्ययोजना, अनुगमन, खर्च कार्यविधि, जनशक्ति व्यवस्था र कार्यसम्पादन प्रणालीको खाका तयार गर्ने (कानूनको शासन र कार्यप्रणाली स्थापना),
- सहकारी संस्थाहरुको लागि वर्तमान खर्च र लेखा राख्ने प्रणाली अध्ययन गरी खाता सूची, लेखा मापदण्ड तथा लेखा परिक्षणको मापदण्ड समेत जारी गर्नु आवश्यक *(पारदर्शिता, व्यवसायिकता र जवाफदेहिता कायम गर्ने)*

सहकारी संस्थागत सुशासन : अबको बाटो....

- प्रतिवेदन (वित्तिय, संस्थापन, कारोवार वा सम्पति आदि) व्यवस्था नियमित र आवधिक (मासिक, चौमासिक वार्षिक वा मागेको समयमा रुपमा पेशगर्ने व्यवस्था अनिवार्य गरिनुका साथै यस्तो प्रतिवेदन र माग गरिएको सूचना नदिने सहकारी संस्थाहरुलाई दण्ड दिने व्यवस्था प्रभावकारी बनाउनु आवश्यक छ

(कानूनको शासन स्थापना)

- कानून र विधानले तोके अनुसार सहकारी संस्थाहरुले तोकिएको समयमा साधारण सभा गर्ने व्यवस्था माथि प्रभावकारी अनुगमनको व्यवस्था गरिनु आवश्यक छ *(पारदर्शिता, जवाफदेहिता, कानूनको शासन, सहभागिता प्रबर्द्धन गर्न)*
- विद्युतीय संजाल मार्फत सहकारी संस्थाहरुको सबै क्रियाकलापहरुको तथ्याँक संकलन गर्ने (संगठन, वित्तिय, कारोवार, व्यवसाय संचालन आदि) र सो को आधारमा विश्लेषण गरी जोखिम पहिचान गर्ने प्रणाली विकास गरी प्रभावकारी बनाउने (पारदर्शिता वृद्धि गर्न र अनुगमन प्रभावकारी बनाउन, भ्ष्टाचार कम गर्न)

सहकारी संस्थागत सुशासन : अबको बाटो....

- सहकारी संस्था संघ र सरकारी निकायका पदाधिकारीहरुको लागि *आचार संहिताको निर्माण गर्ने तथा पालना गर्ने संस्थागत व्यवस्था* गरिनु आवश्यक छ (भ्रष्टाचार रोक्न र कानूनको शासन पालना गराउन)
- सहकारी संघ संस्थाहरूको नियमित रूपमा *अनुगमन र नियमन गर्न सहकारी विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरुलाई आवश्यक साधन श्रोत सहित* थप जिम्मेवार बनाउनु पर्ने *(अनुगमन प्रभावकारी बनाई भ्रष्टाचार र अनियमितता घटाउन)*
- सहकारी संघ (जिल्ला, विषयगत र केन्द्रीय) हरुलाई मातहतका प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरुको अनुगमन र नियमनको कार्यमा संलग्न गराई प्रतिवेदन गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित गरी स्वनियमको अभ्यासलाई प्रभावकारी बनाउनु आवश्यक छ र यस्ता निकायहरुलाई सचेतनावृद्धि र प्रशिक्षणको कार्यमा पनि प्रभावकारी रुपमा परिचालन गराउनु आवश्यक *(सहभागिता वृद्धि र भ्रष्टाचार रोक्न)*

सहकारी संस्थागत सुशासन : अबको बाटो....

- सहकारीको आधारभूत दर्शनलाई मूलमन्त्र मान्दै अन्तरराष्टिय सहकारी महासंघको अध्यक्ष मेडम डेम पाउलिन ग्रीनले नेपालको भ्रमणको समयमा सबै सहकारीकर्मीहरुलाई आग्रह गर्नु भएको कुरा

  "Cooperatives are good only when the members are active"

  भन्ने कुरा सबै सहकारीहरुले आत्मसात गरी सहकारी संस्था तथा संघमा आबद्ध सदस्यहरुले सहकारी संस्था वा संघहरुमा सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्ने कानूनी र कार्य वातावरण तयार गरी संचालन गरिनु नै सहकारीमा सुशासनको जग कायम हुने

(सदस्यहरुको सहभागिता वृद्धि, भ्रष्टाचार कम, पारदर्शिता र जवाफदेहिताको वृद्धि, विधान अनुसार काम आदि)

धन्यवाद्